

Віртуальна виставка

Українська народна лялька – мудрість віків

Оригінальність і неповторність народної іграшки визначається національною своєрідністю вираження культури і побуту народу, що символізує її звичаєво-традиційні ознаки. Є умовним відображенням реальних предметів, річчю, яка призначена для гри й забави. Тематика, образи і зміст іграшок різних народів

відображають особливості їхньої праці, побуту. В Україні найпопулярнішими були іграшки, які відтворювали образ самої людини, предмети хатнього вжитку, посуд, знаряддя сільськогосподарської праці, транспортні засоби, тварин, музичні інструменти.

Герус Л. М. Українська народна іграшка / Л. М. Герус. – Балтія Друк, 2017. – 61 с.

Українська народна іграшка є особливим, яскравим і самобутнім видом декоративно-прикладного мистецтва. Вона здатна зацікавити і дітей як безпосередніх учасників гри, і дорослих

в якості потужного засобу виховання, а також, як спогади про власне дитинство. З іграшками, створеними з тканин і ниток, з глини, дерева, трави, соломи і навіть з сиру, з їх локальним розмаїттям знайомить читача це видання, багато ілюстроване на основі експонатів Музею етнографії та художнього промислу при Інституті народознавства НАН України (м. Львів), Музею Михайла Грушевського (м. Київ), приватних збірок, авторських творів тощо.

Іграшки : історія української іграшки // Українське народознавство. – Львів, 1997. – С. 402-404.

Публікація містить відомості про формування української ляльки та іграшки, які мають багатовікові традиції духовної культури.

Коваленко О." Іграшка чи ремесло?": один із аспектів дитинства в ранньомодерній Україні / О. Коваленко // Київська старовина. – 2012. – № 5-6. – С. 45-56.

У свідомості сучасної людини іграшка, в більшості випадків, асоціюється з дитинством. Авторка пропонує дослідження про місце іграшки в повсякденні дитини ранньомодерної України.

Обереги українського народу - символи любові й незрадливості // Українська родина. – 2016. – № 4. – С. 27-30.

В статті йдеться про історію та значення оберегів в житті української родини. Їх символіку та різновиди.

Додаткова інформація на сайтах:

Ковальчук Г. М. Народна іграшка – унікальне явище традиційної народної культури українців [Електронний ресурс] / Г. М. Ковальчук // Всеосвіта : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/narodna-igraska-unikalne-avise-tradicijnoi-narodnoi-kulturi-ukrainsiv-133377.html> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Плішко Н. Українська традиційна іграшка: духовний та функціональний аспект [Електронний ресурс] / Н. Плішко // Мій рідний край : Міжнародний конкурс учнівської та студентської молоді : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <http://mij-kraj.com.ua/etnografichne-doslidzhennya/ukrainska-tradytsiina-ihrashka-dukhovnyi-ta-funktsionalnyi-aspekt> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Українська народна іграшка [Електронний ресурс] // EtoGift : [сайт]. – Текст. дані. [Б. м.]. – Режим доступу: <http://www.etogift.com.ua/ua/novini/ukrajinska-narodna-igrashka> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

1. ЛЯЛЬКИ-МОТАНКИ

Вагоме місце посідають вузлові ляльки або ляльки-мотанки. Вони генетично пов'язані з ритуальними антропоморфними фігурками, що їх знаходять археологи у найдавніших культурах. Цим фігуркам часто надавалося магічне значення, адже вони сприймалися як своєрідні обереги. Ще в колисці починається знайомство дитини з лялькою, створеною материнськими руками. З давніх часів дійшли до нас подібні “мотанки”,

вузлові ляльки, зроблені з куделі, зеленої трави, соломи або ганчір'я чи хусточки. У своїй образній основі ляльки-мотанки є втіленням добра й лагідності, любові й сподівань. Були й складні ляльки, що виготовлялися майстринями. Найчастіше такі ляльки шили із тканини, оздоблювали стрічками, подекуди вишивкою, прикрашали намистом. Зазвичай такі іграшки-ляльки дарували молодій парі на весіллі або жінці після народження дитини як оберіг. Вони символізували достаток, багатство та родючість.

Болбат Ю. Нерозлучники : (народна лялька. виготовлення ляльок зі шпагату) / Ю. Болбат // Позашкілля. Шкільний світ. – 2019. – берез. (№ 3). – С. 33-41.

Горбенко Н. Лялька-мотанка - родинний оберіг українців : інтегрований урок трудового навчання і музичного мистецтва для учнів 6-го класу / Н. Горбенко // Учитель музичного мистецтва. – 2015. – № 5-6. – С. 15-20.

Лялька-мотанка є одним з найцікавіших фольклорних напрямів і найдоступніший дітям твір мистецтва.

Дерлиця М. Наш оберіг : [сімейна творча майстерня] / М. Дерлиця // Позашкілля. – 2015. – № 9. – С. 62-66.

Авторка пропонує сімейний майстер-клас з виготовлення ляльки –мотанки.

Дмитренко І. Лялька-мотанка - прадавні обереги українського народу / І. Дмитренко // Позашкілля. Шкільний світ. – 2016. – № 4. – С. 31-38.

Ємельяненко А. Лялька - уособлення образу людини / А. Ємельяненко // Все для Вчителя. – 2015. – № 8. – С. 16-17.

План-конспект уроку образотворчого мистецтва для 6 класу з інтеграцією в народознавство.

Кабакович О. Чарівний світ ляльки-мотанки в Лепбуці - цікавий спосіб опанування нових знань у технологічній освіті / О. Кабакович // Трудове навчання в школі. – 2018. – груд. (№ 23-24). – С. 25-30.

Кононенко І. Лялька-мотанка - щаслива доля намотана. Виготовлення народної іграшки - ляльки-мотанки / І. Кононенко // Все для Вчителя. – 2014. – № 7. – С. 72-73

Ліскович Н. Виготовлення ляльки-мотанки : заняття гуртка декоративно-ужиткового напрямку / Н. Ліскович // Позашкільля. Шкільний світ. – 2018. – № 2. – С. 40-47.

Малишева В. Ляльки-мотанки. Мистецтво виготовлення / В. Малишева // Трудове навчання в школі. – 2019. – № 17-18. – С. 46-52.

Марцінковська Р. Лялька-мотанка: виготовлення українського оберегу / Р. Марцінковська // Мистецтво та освіта. – 2017. – № 4. – С. 28-32.

Слов'яни вірили у захисні сили такої ляльки, адже вона оберігала від хвороб та негараздів усю родину. Стаття містить рекомендації по виготовленню ляльки-мотанки.

Швед М. Таємниці народної ляльки / М. Швед // Трудове навчання. – 2016. – № 5. – С. 58-63.

Додаткова інформація на сайтах:

Лялька-мотанка: історія виникнення та традиції виготовлення [Електронний ресурс] // Етнохата : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/kukla-motanka-istorija-pojavlenija-i-traditsii-izgotovlenija/> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Лялька-мотанка. Майстер-клас [Електронний ресурс] // Самотужки: [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://www.samotuzhky.com.ua/43531> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Лялька-мотанка: цікаві факти та традиції [Електронний ресурс] // Amazing Ukraine: [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://www.amazingukraine.pro/culture/lialka-motanka-tsikavi-fakty-ta-tradytsii/> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Стародавні прототипи та прообрази української ляльки мотанки [Електронний ресурс] // Музей Івана Гончара : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://honchar.org.ua/p/starodavni-prototypy-ta-proobrazy-ukrajinskoji-lyalky-motanky/> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

2. ЛЯЛЬКИ З ДЕРЕВА ТА ГЛИНИ

На території України були поширені іграшки з глини, дерева, за допомогою яких відбувалися певні ритуальні дії. Серед них – свищики у вигляді півня, оленя, коня, свині, ведмедя, риби. Ритуальне свистіння під час свята відбувалося на честь сонячного божества Ярила, який пробуджував сонце. Воно посилало на землю тепло, що викликало надію на

майбутній гарний врожай. Протилежна роль свистіння полягала у тому, що за повір'ями звуки під час свистіння відганяли злих духів.

Верхова М. Народна іграшка / М. Верхова // Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня література). – 2011. – № 3. – С. 9-12.

Найбільш масовою народною іграшкою, яка виготовлялася в умовах промислів, є іграшка з глини. Освоєння глини як матеріалу для створення необхідних ужиткових речей та будівельних матеріалів стало важливим етапом культурного розвитку людства. На цьому етапі з'явилися перші не утилітарні пластичні витвори з глини, які стали прообразом майбутньої іграшки.

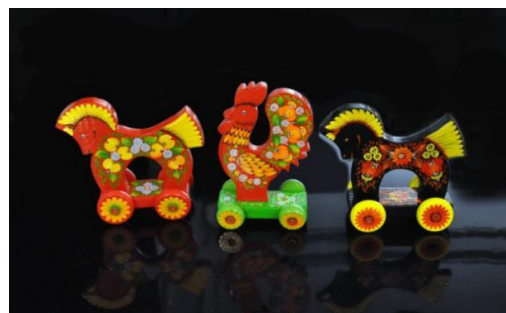
Дерев'яна іграшка : [віл із возиком – виготовлення] // Трудове навчання. – 2016. – № 5. – С. 52-57.

Іграшки виготовляли з дерева різних порід, які використовувалися у практичній діяльності регіону. Однак перевагу надавали м'яким: сосні, липі, осиці, тополі, ліщині. З твердих застосовували бук, клен, дуб, горіх, рідко грушу. Окрім дерева для виготовлення іграшок, застосовували кору переважно сосни і дуба.

Карлійчук Л. Сучасна глиняна іграшка Запорізького краю / Л. Карлійчук // Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня література). – 2012. – № 4. – С. 25-27

Мельничук О. Народна глиняна іграшка : [виготовлення] / О. Мельничук // Handmade. – 2015. – № 10. – С. 3-8

Яворівська забавка : [технологія виготовлення іграшки] // Трудове навчання. – 2016. – № 1. – С. 49-58.

Дерев'яні іграшки майстрів яворівського осередку завжди виділялись за асортиментом, специфічними формами та колористичним вирішенням, що сформувало їхню образну неповторність і виразний естетичний образ.

Додаткова інформація на сайтах:

Іграшка народна [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України: [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=13753 (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Луценко І. Глиняна іграшка : доповідь [Електронний ресурс] / І. Луценко // Всеосвіта: [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/glinana-igraska-dopovid-42469.html> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Сентемон Н. Глиняний коник від Михайла Діденка [Електронний ресурс] / Н. Сентемон // Вінницький обласний центр народної творчості: [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: https://www.vocnt.org.ua/statti/didenko_konyk (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

3. ІГРАШКА З СИРУ

Сирна пластика – оригінальний вид українського народного мистецтва, характерний тільки для Карпат. Іграшка з сиру зберігає свою давню символіку, залишається культово–магічним атрибутом, оберегом та особливо причаровує, бо вертає нас у дитинство.

За переказами сивих жителів та за етнографічними джерелами, сирні вироби, фігурки баранчиків, коней, оленів відомі з кінця ХІХ ст.. У слов'ян був поширений культ тварин, тому відтворення

коней, баранчиків – це по суті релікти їх архаїчних, світоглядних уявлень і вірувань.

У давнину сирні фігурки і колачики робили пастухи і, повертаючись з полонини додому, роздаровували, особливо дівчатам.

У наш час сирні фігурки виготовляють тільки жінки, і не з овечого, а з коров'ячого сиру, і не в полонинах, а в хаті. Традиційні сирні вироби – баранчики, цапки, волики, із птахів – курочки, півники, лебеді, качечки з каченятами, „оріпки”, куріпки.

Фігурки з сиру так чи інакше зберігають залишки давньої символіки певних свят, обрядів та звичаїв, привертають щастя, добро, багате та довге життя. Всі вироби мають спільні стильові риси та кожна майстриня по-своєму бачить світ, по-своєму творить: хто з веселим гумором, хто з коломийкою та примовкою на вустах.

Бармьонкова Е. Технологія виготовлення народної ляльки : [5-й клас] / Е. Бармьонкова // Трудове навчання. – 2016. – № 3. – С. 63-66.

Сирна пластика – оригінальний вид українського народного мистецтва, поширений у Карпатському регіоні. Нині іграшки з сиру виготовляють в окремих селах Карпат – Косівського та Верховинського районів.

Болбат Ю. Українська народна іграшка : заняття-конференція / Ю. Болбат // Позашкілля. Шкільний світ. – 2018. – № 1. – С. 28-33.

Верхова М. Народна іграшка / М. Верхова // Народне мистецтво. – 2008. – № 3-4. – С. 96.

У мистецтві гуцулів особливе місце посідає народна іграшка із сиру. Сучасна етнографічна наука поки що мало вивчила цей вид народної творчості, однак він і сьогодні має своїх шанувальників не тільки на Гуцульщині, але й далеко за межами Карпат і України.

Полякова В. Розвиток надбання рідної культури на уроках трудового навчання : [технології виготовлення народної ляльки] / В. Полякова // Трудове навчання. – 2016. – № 11. – С. 17-40

Українська національна іграшка // Кобцев Д. Інтегроване навчання на уроках української мови: природознавство, математика, трудове навчання, фізична культура, основи здоров'я. – Х., 2010. – 227-229. – (Б-ка журн. "Вивчаємо українську мову та літературу"; Вип. 4 (77))

Шляхова Г. Народна лялька : [історія, види ляльок, виготовлення] / Г. Шляхова // Трудове навчання. – 2016. – № 1. – С. 18-39.

Сирні іграшки спочатку слугували пастирськими оберегами, виконували ритуальну функцію. З кінця XIX ст. виготовлення сирних фігурок розвивається як окремий вид творчості, що ним здебільшого займалися жінки. У перші десятиліття XX ст. центрами виготовлення сирної іграшки стають Річка, Брустурів, Снідавка, Шепіт.

Додаткова інформація на сайтах:

Кирпан А. На пам'ять, на забаву, на поживу — сирний коник [Електронний ресурс] / А. Кирпан // Карпати. Туризм. Відпочинок : [архів журналу № 2(14), лютий 2007 р.]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <http://www.karpaty.net.ua/arkhiv/2007-rik/28-8-14-liutyi-2007-r/261-na-pam-iat-na-zabavu-na-pozhyvu-syrnyi-konyk> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Косянчук І. Сирні коники: карпатське мистецтво, аналогів якому немає у світі [Електронний ресурс] / І. Косянчук // Погляд : [сайт]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <https://www.poglyad.tv/syrni-konyky-karpatske-mystetstvo-analogiv-yakomu-nemaye-u-sviti/> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

Сирна іграшка [Електронний ресурс] // Яблунівська садиба : [блог]. – Текст. дані. – [Б. м.]. – Режим доступу: <http://www.sadyba.org.ua/svyshchyky/syrna-ihrashka.html> (дата звернення: 23.10.2020). – Назва з екрану.

